

Методичні служби не можуть покаржитися на обмаль уваги до себе. Особливо в соціальних мережах, які виступають сьогодні повноцінними суб'єктами формування громадської думки. Але й радості від публічних «оцінок» своєї роботи вони вже давно не отримують. За що ж критикують методичні служби? І чи все так безнадійно?

Зазвичай методистів критикують за те, що вони «перевіряють», а тепер — «вивчають» діяльність педагогів і навчальних закладів; беруть участь у так званих днях управління, методичних днях тощо; за збір нікому не потрібної інформації, яку важко зібрати й надати; вимагання звітів (зокрема, фото й відео) про виконання численних доручень або ж інших зовнішніх ініціатив. Чи справедливою є така критика? Безумовно, так!

Але ж уся ця «робота» методистам не подобається ще більшою мірою, ніж критикам! Жоден методист ніколи самостійно не ініціює подібної діяльності й не визначає порядок і способи її виконання. Ситуація, що склалася, постійно продукується функціонуванням наявної системи управління освітою та суспільними процесами у країні загалом!

ДВА «СВІТИ»

Місцеві органи управління освітою, структурними підрозділами яких зазвичай є районні (міські) методичні кабінети (центри), — це бурхливі прикордонні майданчики, на яких зустрічаються й досить інтенсивно взаємодіють два «світи»: державно-бюрократичний, що живе за чіткими нормами законів про місцеві державні адміністрації й органи місцевого самоврядування, і творчо-педагогічний, який функціонує за законодавством про освіту й розбудовується відповідно до імовірної логіки освітніх процесів.

Ці два «світи» нічим не кращі й не гірші один від одного, вони — різні! Досі не знайдено продуктивного рішення щодо створення органів державно-громадського (зокрема, і з урахуванням інтересів професійної педагогічної спільноти) управління системою освіти на місцевому й регіональному рівнях.

Що важливо? Практично ніколи предметом аналізу і публічної критики методичних служб не були основні сутнісні цілі, функції й напрями їх діяльності.

Розглянемо, для прикладу, кілька позицій Положення про районний (міський) методичний кабінет (центр), затвердженого наказом МОН України від 08.12.2008 року №1119 і зареєстрованого в Міністерстві юстиції 25 грудня 2008 року №1239/15930. У документі зазначено, що метою діяльності методкабінету (центру) є науково-методичне забезпечення системи дошкільної та загальної середньої освіти. І дійсно, як у ХХІ столітті, в умовах глобальної конкуренції освітніх систем, не в науковий спосіб описувати, пояснювати й прогнозувати весь масив процесів і результатів у сфері освіти? Не залучати ж для досягнення зазначених цілей можливості інших форм суспільної свідомості — мистецтва, релігії або ж ідеології!

З іншого боку, методика — це найбільш досконалі способи діяльності в конкретних умовах і за наявності тих чи інших ресурсів. Не повертати-

МЕТОДИЧНА РОБОТА: ЧИ ВСЕ ТАК БЕЗНАДІЙНО?

ся ж нам до первинного накопичення знань у сфері освіти через спроби й помилки! Та ще й у середовищі, яке постійно змінюється! Цілком очевидно, що без належного науково-методичного забезпечення сучасна освіта ефективно й результативно функціонувати не зможе. А забезпечують науково-методичний супровід освітньої діяльності методисти — висококваліфіковані фахівці у цій специфічній сфері освітньої діяльності. Без науково-методичного супроводу освітня діяльність швидко перетвориться на ремісництво.

Чи виграє територіальна освітня система, якщо методкабінет (центр) припинить виконувати ось такі свої основні функції:

— прогностичну — спрямовану на використання в педагогічній практиці сучасних наукових психолого-педагогічних досягнень та інноваційних технологій відповідно до перспектив розвитку освітньої галузі;

— компенсаторну — надання педагогічним працівникам інформації, яка не була отримана ними під час навчання;

— інформаційно-корегувальну — спрямовану на корекцію й оновлення інформації, яка постійно змінюється в результаті розвитку науки та практики;

— трансформаційну — відбір та методичне опрацювання сучасних наукових досягнень у галузі освіти та надання рекомендацій щодо їх впровадження в педагогічну практику;

— діагностичну — системний моніторинг навчально-виховного процесу;

— інформаційно-аналітичну — вивчення й узагальнення перспективного педагогічного досвіду;

— організаційно-координувальну — координація діяльності педагогів та їхніх спільнот;

— консультативну — постійне й оперативне консультування педагогів у професійній сфері. Питання риторичне. Програють усі!

На жаль, ні в проекті нового Закону України «Про освіту», ні в Концепції «Нова українська школа» чітко не визначено суб'єктів науково-мето-

дичного забезпечення освітньої діяльності і їх функцій. Критична ситуація триває вже впродовж кількох років і призвела до відтоку з методичних установ найбільш соціально і професійно активних працівників. Триває скорочення посад методистів у районних (міських) кабінетах (центрах), їх стає менше, ніж галузей знань, що неприпустимо і вже за межами здорового глузду.

ОПАНОВУВАТИ НОВЕ

Які ж нові напрями діяльності доведеться опановувати методичним службам у зв'язку з реформуванням системи освіти країни?

По-перше, концептуальні засади Нової української школи передбачають розроблення вчителями й навчальними закладами освітніх програм, навчальних планів і програм навчальних предметів на основі стандарту повної загальної середньої освіти. Але ж чи можна все це робити без належного науково-методичного супроводу? Звісно, що ні! Дива не буде! Для такої роботи потрібно оволодіти новими знаннями тисячам і тисячам педагогів. А ці нові знання ще треба створити, відформатувати, презентувати, поширити у зручній для використання формі. Такі процеси можуть відбуватися лише в новому освітньому середовищі, яке має характеризуватися надлишком ефективних рішень освітніх проблем, методичних матеріалів, посібників, збірників навчально-пізнавальних задач тощо. Ці матеріали необхідно комусь створювати, зберігати, пропагувати, удосконалювати. Водночас, ще більш затребуваними стануть такі методичні послуги, як інформування, експертиза, консультування, навчання, маркетинг освітніх послуг тощо.

По-друге, педагогічна спільнота країни найближчим часом має масово долучитися до освоєння двох основних новацій Нової української школи — компетентнісної парадигми освіти й педагогіки партнерства. Оновлений освітній процес має розбудовуватися не як послідовність дій з інформування учнів та розв'язування

набору академічних задач для опанування визначеннями, правилами, законами (знаннева парадигма освіти), а як партнерська (за наявності інтересу та усвідомлення відповідальності) співдія учня (учнів) і вчителя (вчителів) із розв'язування навчально-пізнавальних задач, сформульованих учителем у співпраці з учнями на основі реальних або ж змодельованих життєвих проблем, які існують (існували, можуть існувати) у реальному світі — світі ідей і матерії — природи і суспільства. Навчально-пізнавальні задачі, сформульовані на основі життєвих проблем, повинні мати відкриті, з помірним рівнем структурування умови з неповним набором даних, передбачати можливість їх розв'язку з різних точок зору, засобами різних навчальних дисциплін (наук) (компетентнісна парадигма освіти).

У випадку, якщо для розв'язання навчально-пізнавальних задач в учнів недостатньо знань і життєвого досвіду, вчитель має організувати академічне навчання різної тривалості (від кількох хвилин до десятків академічних годин!) із використанням підручників, посібників, збірників, інформаційних ресурсів тощо. Упровадження компетентнісної парадигми освіти не має відбуватися за рахунок зменшення обсягів знань, пониження їх академічності і фундаментальності. Країна повинна залишатися суб'єктом виробництва нових знань, а не лише їх використання!

Будемо відверті! Ця освітня царина методично взагалі не освоєна. Більше того, педагогу не потрібна така академічна свобода, за якої він зобов'язаний буде створювати все сам і водночас! Токар не створює токарний верстат, зварювальник — зварювальний апарат, столяр — рубанок! Без науково-методичного забезпечення нова філософія педагогічної дії — педагогіка партнерства — не має шансів на масове впровадження, на перетворення в норму педагогічної практики.

Не менш важливою у цій справі є наявність професійного середовища для обговорення питань, апробації рішень, обміну досвідом, можливостей створювати робочі групи, авторські колективи тощо. А для цього мають постійно функціонувати методичні центри (звісно, що в новому форматі) координації, організації, ресурсної підтримки освітніх інновацій.

ПІДВИЩЕННЯ ПРОФЕСІОНАЛІЗМУ

По-третє, це робота з персоналом — альфа й омега діяльності будь-якої успішної організації! Чому ж навчальні заклади й територіальні системи освіти повинні стати винятком із правила? Підвищення професіоналізму педагогів має відбуватися в різних формах (принцип диверсифікації післядипломної освіти у Концепції Нової української школи) — доцільних, ефективних і зручних для різних категорій педагогів. Це має бути навчання зі значним «вмістом» науки і методики, з виходом на нові додані компетентності.

Для одних категорій педагогів — це курси підвищення фахової кваліфікації один раз у міжквартальний період і навчання протягом цього періоду на місцях. Для інших — неперервна педагогічна освіта впродовж міжквартального періоду із залученням науковців, методистів, педагогів-практиків із закладів післядипломної освіти,

(Закінчення на стор. 14)

МЕТОДИЧНА РОБОТА: ЧИ ВСЕ ТАК БЕЗНАДІЙНО?

(Закінчення. Початок на стор. 11)

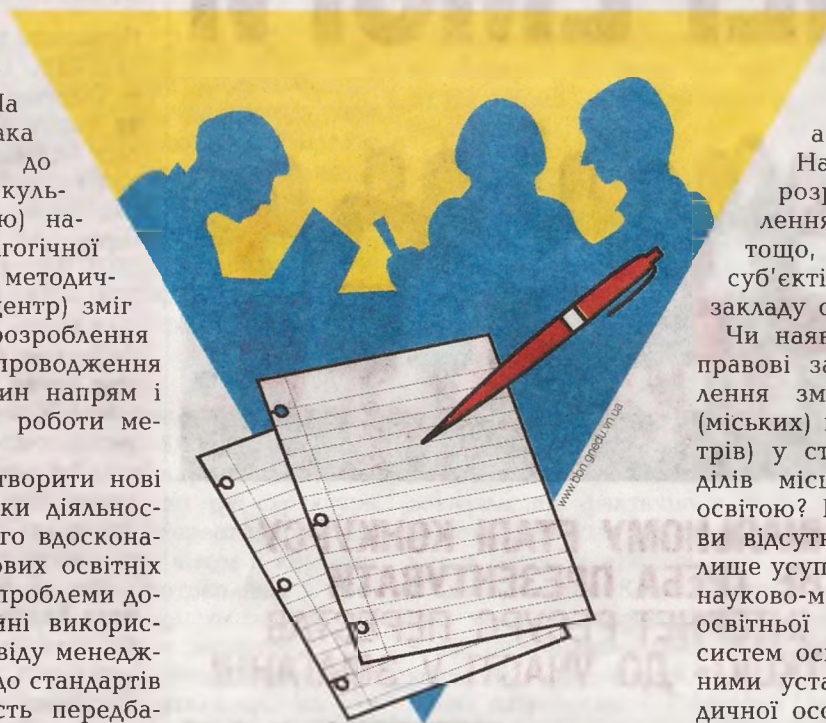
ВНЗ і наукових установ, громадських організацій тощо. Саме ось такі види «відкритої» неперервної педагогічної освіти можуть організувати районні (міські) методичні кабінети (центри) за освітніми програмами, затвердженими вченими радами закладів післядипломної освіти, як послідовність навчально-методичних заходів, за умови їх сертифікації на відповідність встановленим вимогам.

Нормативне та навчально-методичне забезпечення такої форми навчання, а ми називаємо її сертифікованою пролонгованою формою (СП-форма) навчання, розробляється в даний час у КВНЗ КОР «Академія неперервної освіти». Зростають вимоги до навчально-методичних заходів, які десятками, а то й сотнями проводять районні (міські) кабінети (центри), — з'явиться новий, складніший вид діяльності, а тому зросте професійний рівень методистів. Місця підвищення кваліфікації максимально наблизять до роботи педагога, якому не потрібно буде залишати свій навчальний заклад на тривалий період (2–4 тижні).

По-четверте, освітні системи масово набувають ознак інноваційності. Це означає, що в кожній «точці» системи постійно продукується новий, більш високого рівня «порядок», тобто розвиток стає визначальною якістю функціонування системи на мікро-, мезо- й макrorівнях.

Але ж управління розвитком — окрема сучасна дисципліна й ефективна практика! На замовлення (а сама така цінність має входити до складу організаційної культури управління освітою) навчального закладу, педагогічної спільноти або ж учителя методичний (міський) кабінет (центр) зміг би надавати послуги з розроблення програм розвитку та супроводження їх реалізації. Це ще один напрям і механізм удосконалення роботи методичних служб.

По-п'яте, необхідно створити нові дієві механізми підтримки діяльності вчителя з професійного вдосконалення, упровадження нових освітніх технологій. Розв'язання проблеми доцільно шукати у площині використання міжнародного досвіду менеджменту якості відповідно до стандартів ISO 9000. Така діяльність передбачає використання процесного підходу та періодичне проведення внутрішніх і зовнішніх аудитів. У цій справі важлива циклічність, мотивація до вдосконалення, обмін досвідом, присутність помилок і невідповідностей як невід'ємної складової процесу вдосконалення, контроль за усуненням помилок і невідповідностей. Пройшовши відповідне навчання і сертифікацію (згідно зі стандартом ISO 19011), методисти змогли б виконувати функції аудиторів. Педагогічний аудит — нова філософія

го аудиту через 2-3 місяці) потрапляють лише ті невідповідності, які не були усунуті з об'єктивних або суб'єктивних причин.

На основі остаточного звіту розробляється план удосконалення або програма розвитку тощо, які створюються за участі суб'єктів діяльності й адміністрації закладу освіти.

Чи наявні сьогодні організаційно-правові засади для суттєвого оновлення змісту діяльності районних (міських) методичних кабінетів (центрів) у статусі структурних підрозділів місцевих органів управління освітою? Відповідь очевидна — умови відсутні, а нове упроваджується лише усупереч, а не завдяки! Центри науково-методичного забезпечення освітньої діяльності територіальних систем освіти мають бути комунальними установами зі статутом юридичної особи. Що ж стосується місцевих органів управління освітою, то вони зосереджують свої зусилля на забезпеченні упровадження державної освітньої політики на регіональному рівні і здійсненні координації діяльності закладів та установ освіти. Функції державного контролю мають бути зосереджені виключно в державній інспекції закладів і установ освіти та її регіональних відділеннях.

управління розвитком професіоналізму вчителя, механізм забезпечення зростання якості освітніх послуг.

ПЕДАГОГІЧНИЙ АУДИТ

Головним у процедурах педагогічного аудиту є те, що вони здійснюються з використанням циклу Демінга (PDCA). Результати первісного аудиту не розголошуються, а вчитель розробляє план дій щодо виправлення недоліків і вдосконалення практики. В остаточний звіт (після повторно-

Іван ОСАДЧИЙ, ректор Комунального вищого навчального закладу Київської обласної ради «Академія неперервної освіти»